

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 59/03-26

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 27. augusta 2003 v senáte zloženom z predsedu Jána Mazáka a zo sudcov Jána Auxta a Juraja Horvátha prerokoval sťažnosť maloletého D. S., zastúpeného zákonnou zástupkyňou A. S., obaja bytom K., právne zastúpeného advokátkou JUDr. I. R., K., vo veci porušenia jeho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručeného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prerokovanie jeho záležitosti v primeranej lehote zaručeného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Košice I v konaní vedenom pod sp. zn. 22 C 832/98 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo maloletého D. S. na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručené v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prerokovanie jeho záležitosti v primeranej lehote zaručené v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Košice I v konaní vedenom pod sp. zn. 22 C 832/98 porušené bolo.

2. Okresnému súdu Košice I v konaní vedenom pod sp. zn. 22 C 832/98 p r i k a z u j e konať bez zbytočných priet'ahov.

3. Maloletému D. S. priznáva primerané finančné zadosťučinenie v sume 50 000 Sk (slovom Päťdesiat tisíc slovenských korún), ktoré je Okresný súd Košice I p o v i n n ý vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu do rúk zákonnej zástupkyne.

4. Okresný súd Košice I j e p o v i n n ý u h r a d iť maloletému D. S. do 15 dní od právoplatnosti tohto nálezu trovy konania vo výške 8 800 Sk (slovom Osem tisíc osemsto slovenských korún) na účet advokátky JUDr. I. R., K..

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola doručená 31. januára 2003 s'ťažnosť maloletého D. S. (ďalej len „s'ťažovateľ“), zastúpeného zákonnou zástupkyňou A. S., obaja bytom K., právne zastúpeného advokátkou JUDr. I. R., K., ktorou namieta porušenie jeho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov zaručeného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prerokovanie jeho záležitosti v primeranej lehote zaručeného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Košice I (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 22 C 832/98.

S'ťažovateľ odôvodňuje svoju s'ťažnosť tým, že 21. októbra 1998 podal v jeho mene Okresný úrad Košice I okresnému súdu návrh na určenie otcovstva a o úhradu osobných potrieb a vzhľadom na skutočnosť, že ku dňu podania s'ťažnosti ústavnému súdu nebolo vo veci právoplatne rozhodnuté, bolo porušené jeho základné právo zaručené v čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote zaručené v čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Sťažovateľ ďalej navrhuje, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu konať v konaní vedenom pod sp. zn. 22 C 832/98 bez zbytočných prietáhov, a zároveň sa domáha aj priznania primeraného finančného zadosťučinenia vo výške 500 000 Sk.

Ústavný súd uznesením č. k. IV. ÚS 59/03-11 zo 4. apríla 2003 prijal predmetnú sťažnosť podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie.

Po prijatí predmetnej sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd výzvou z 24. apríla 2003 požiadal predsedu okresného súdu o vyjadrenie ku konaniu ústneho pojednávania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde. Rovnakú výzvu na vyjadrenie ústavný súd zaslal aj sťažovateľovi.

Obaja účastníci ústavnému súdu písomne oznámili, že súhlasia, aby bolo upustené od verejného ústneho pojednávania v konaní o prijatej sťažnosti.

Predseda okresného súdu vo svojom vyjadrení doručenom ústavnému súdu 29. mája 2003 okrem iného uviedol, že sťažnosť zákonnej zástupkyne sťažovateľa, ktorou namietala zbytočné prietahy v konaní, je dôvodná.

II.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Sťažovateľ sa podanou sťažnosťou domáhal vyslovenia porušenia jeho základného práva upraveného v čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietáhov ...“, a porušenia práva na spravodlivé a verejné prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote nezávislým a nestranným súdom podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou odstránenie stavu právnej neistoty je podstatou, účelom a cieľom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov (II. ÚS 61/98), pričom tento účel možno dosiahnuť zásadne právoplatným rozhodnutím. K vytvoreniu stavu právnej istoty preto dochádza až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného štátneho orgánu. Podľa názoru ústavného súdu možno preto za konanie (postup) súdu odstraňujúce právnu neistotu sťažovateľa v posudzovanom prípade považovať také konanie, ktoré smeruje k právoplatnému rozhodnutiu vo veci alebo k odstráneniu právnej neistoty iným zákonom dovoleným spôsobom.

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietáhom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje (1), správanie účastníka konania (2) a postup samotného súdu (3).

Preskúmaním doterajšieho postupu okresného súdu ústavný súd z vyžiadaného spisu vo veci sp. zn. 22 C 832/98 zistil, že v predmetnej veci okresný súd od 21. októbra 1998 (keď mu bol doručený návrh na začatie konania Okresným úradom Košice I) až do 23. mája 2003, keď bol spis doručený ústavnému súdu, vykonal tieto úkony:

Dňa 27. septembra 2001 okresný súd ustanovil maloletému žalobcovi opatrovníka. Dňa 29. septembra 2001 okresný súd určil termín pojednávania na 15. január 2002, neskôr 4. októbra 2001 tento termín zrušil a určil nový termín pojednávania na 25. jún 2002. Toto

pojednávane bolo odročené z dôvodu práceneschopnosti predsedníčky senátu. Dňa 30. augusta 2002 pribral okresný súd do konania tlmočníka. Súčasne požiadal Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo spravodlivosti“) o právnu pomoc v styku s cudzinou v predmetnej veci a doručenie dožiadania pre príslušný súd NW 11 OJT London, Anglicko, za účelom doručenia predvolania odporcovi na pojednávane stanovené na 17. december 2002, 4. február 2003 a 8. apríl 2003 a jeho vyjadrenia sa k veci. Dňa 17. decembra 2002 pojednávane odročil pre neprítomnosť zákonnej zástupkyne maloletého, kolízneho opatrovníka a odporcu na 4. február 2003, ktoré bolo obdobne odročené na 8. apríl 2003 bez uvedenia dôvodu (na pojednávani neboli prítomní zákonná zástupkyňa maloletého a odporca).

Dňa 8. apríla 2003 pojednávane opäť odročil pre neprítomnosť zákonnej zástupkyne maloletého a odporcu a určil termín pojednávania na 22. september 2003. Súčasne žiadal Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky a Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Londýne o vybavenie dožiadania doručeného prostredníctvom ministerstva spravodlivosti.

Zo spisu ďalej vyplýva, že zákonná zástupkyňa sťažovateľa 26. februára 2001 doručila okresnému súdu splnomocnenie na jej zastupovanie v konaní pre advokátku JUDr. I. R., 14. januára 2002 bolo okresnému súdu doručené vyjadrenie Okresného úradu Košice I, 26. júla 2002 zákonná zástupkyňa sťažovateľa doručila okresnému súdu sťažnosť na zbytočné prieťahy, 16. októbra 2002 ministerstvo spravodlivosti doručilo okresnému súdu dožiadanie o výsluch odporcu a 9. apríla 2003 zákonná zástupkyňa oznámila okresnému súdu adresu, kde sa zdržiava odporca.

III.

Ústavný súd pri vyhodnotení doterajšieho konania okresného súdu vo veci sp. zn. 22 C 832/98 podľa troch označených kritérií zistil:

1. Predmetom konania pred okresným súdom je návrh na určenie otcovstva. I keď ide o bežnú súčasť sporovej agendy na všeobecných súdoch, ústavný súd akceptuje, že rozhodovanie v tejto konkrétnej veci predstavuje pomerne vysoký stupeň zložitosti súvisiacej s dokazovaním – zistením skutkového stavu potrebného pre rozhodnutie vo veci samej. Podklad pre rozhodnutie tvorí súdnou praxou ustálená a používaná právna úprava.

Prameňmi právnej úpravy sú ustanovenia tretej hlavy (§ 51 až 62) zákona č. 94/1963 Zb. o rodine v znení neskorších predpisov. Vzhľadom na skutočnosť, že za otca dieťaťa v konkrétnej veci bol označený „anglický“ štátny občan, právna úprava relevantná pre rozhodnutie o veci je v porovnaní s prípadmi určovania otcovstva muža, ktorý trvale žije na území Slovenskej republiky, komplikovanejšia. Táto zahŕňa ustanovenia ďalších vnútroštátnych predpisov, napr. I. časti (§ 23 až 25) a II. časti (§ 40, § 53, § 55 až 60) zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov, ale aj medzinárodných zmlúv.

Doručovanie súdnych písomností a dožiadaní medzi bývalou Československou republikou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie je upravené podľa Zmluvy medzi Republikou československou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Írska o právnej pomoci vo veciach občianskych v znení jej doplnenia z 15. februára 1935 (Londýn 11. novembra 1924, publikovanej vo vyhláske č. 70/1926 Zb., upravenej výmenou nôt, Praha 5./25. januára 1972). Vzhľadom na to, že zmluva je z roku 1926, doporučilo ministerstvo spravodlivosti okresnému súdu obracať sa na orgány iného štátu v takýchto prípadoch podľa „Haagskych dohovorov“, a to Dohovoru o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v cudzine v občianskych a obchodných veciach (Haag, 15. novembra 1965, vyhláska č. 85/1982 Zb.) a Dohovoru o vykonávaní dôkazov v cudzine v občianskych a obchodných veciach (Haag, 18. marca 1970, vyhláska č. 129/1976 Zb.).

Vec sa zo skutkového a právneho hľadiska, ako už bolo ústavným súdom konštatované, považuje za pomerne zložitú. Zložitosť veci sa prejavuje v tom, že v konaní je potrebné aplikovať viaceré právne predpisy nielen vnútroštátnej povahy, ale aj medzinárodné dohovory. Ide o vec s medzinárodným prvkom, a preto vykonávanie

všetkých procesných úkonov si vyžaduje okrem aplikácie medzinárodných dohovorov aj súčinnosť s orgánmi cudzieho štátu, preklady listín do cudzieho jazyka a určovanie termínov pojednávania s dostatočným predstihom. Konanie a rozhodovanie o otcovstve Y. J. S. k sťažovateľovi teda možno považovať z týchto dôvodov za zložité a procesne zdĺhavé.

2. V konaní o sťažnosti namietajúcej porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov ústavný súd okrem zložitosti veci skúma aj to, akým spôsobom sa na prietáhoch konania podieľa osoba, ktorá podala sťažnosť vo veci porušenia základného práva priznaného podľa čl. 48 ods. 2 ústavy.

Ústavný súd konštatuje, že aj zákonná zástupkyňa sťažovateľa spočiatku bola v konaní pasívna, nezúčastnila sa na pojednávaniach, ktoré sa konali 17. decembra 2002, 4. februára 2003 a 8. apríla 2003, hoci právna zástupkyňa sťažovateľa na pojednávaniach prítomná bola. Pri zohľadnení celkovej dĺžky konania však správanie zákonnej zástupkyne sťažovateľa nemalo vplyv na celkovú dĺžku konania.

3. Napokon sa ústavný súd zaoberal postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 22 C 832/98, pričom zbytočné prietahy posudzoval ako celok s prihliadnutím na všetky okolnosti prípadu.

Zo zistenia ústavného súdu vyplýva, že k zbytočným prietáhom v predmetnom konaní, keď bol okresný súd nečinný bez akéhokoľvek zákonného dôvodu, došlo od 21. októbra 1998, keď mu bol doručený návrh, až do 27. septembra 2001, keď ustanovil maloletému žalobcovi opatrovníka, teda v trvaní viac ako 35 mesiacov. Na zbytočné prietahy v konaní mala vplyv i neefektívna a nesústredená činnosť okresného súdu, keď 29. septembra 2001 určil termín pojednávania a 4. októbra 2001 tento termín zrušil a nový termín určil až 25. júna 2002. Toto pojednávanie bolo odročené z dôvodu práceneschopnosti zákonnej sudkyne a ďalšie pojednávanie bolo určené až na 17. december 2002. Neefektívna činnosť okresného súdu, ktorá mala vplyv na celkovú dĺžku konania, spočíva i v tom, že okresný súd z neúčasti účastníkov konania na pojednávaniach nevyvodil žiadne

opatrenia, na ktoré bol oprávnený v zmysle príslušných ustanovení Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“).

Ústavný súd pri hodnotení uvedených okolností prípadu a predovšetkým posudzovaní dĺžky konania zhodne s Európskym súdom pre ľudské práva v Štrasburgu (napr. H. v. United Kingdom z 8. júla 1987) prihliadol aj na povahu sporu dotýkajúceho sa ochrany záujmov maloletého dieťaťa a jeho neistého osobného statusu, ktoré si vo všeobecnosti vyžadujú postup súdu s osobitnou starostlivosťou (mutatis mutandis II. ÚS 33/99, I. ÚS 53/02). Povaha tohto sporu preto podmieňovala chápanie zbytočných priesťahov v prísnejšom meradle.

So zreteľom na uvedené ústavný súd o konaní vedenom na okresnom súde pod sp. zn. 22 5 C 832/98 konštatoval, že postup okresného súdu v posudzovanej veci nemožno hodnotiť ako taký, ktorý by zodpovedal ústavou priznanému právu sťažovateľa na prerokovanie jeho veci bez zbytočných priesťahov, ktoré je garantované čl. 48 ods. 2 ústavy a príslušnými ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku, ktorých aplikácia je nevyhnutným predpokladom spoločensky efektívneho, t. j. rýchleho a účinného poskytnutia právnej ochrany.

Vzhľadom na uvedené ústavný súd vyslovil porušenie práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov v zmysle ustanovenia čl. 48 ods. 2 ústavy.

IV.

V zmysle čl. 127 ods. 2 druhej a tretej vety ústavy ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie, zakázať pokračovanie v porušovaní základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo, ak je to možné,

prikázať, aby ten, kto porušil práva alebo slobody podľa odseku 1, obnovil stav pred porušením.

Keďže ústavný súd rozhodol, že došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prerokovanie jeho záležitosti v primeranej lehote zaručeného v čl. 6 ods. 1 dohovoru, prikázal okresnému súdu, aby vo veci konal bez zbytočných prietáhov a odstránil stav právnej neistoty, v ktorej sa nachádza účastník domáhajúci sa rozhodnutia súdu v jeho veci.

Vzhľadom na to, že ústavný súd rozhodol o porušení základného práva sťažovateľa, zaoberal sa aj jeho žiadosťou o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia.

Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

Sťažovateľ požadoval za porušenie ním označených práv finančné zadosťučinenie vo výške 500 000 Sk, pričom tento nárok odôvodňuje predovšetkým dĺžkou celého konania, ktoré sa vedie od 21. októbra 1998. Poukazuje na to, že „právo mať rodičov a poznať ich, je základným právom dieťaťa ... a ovplyvňuje celý ďalší jeho vývoj, spôsob jeho výchovy, úroveň jeho materiálneho, duchovného a kultúrneho zabezpečenia“. Nekonanie súdu pociťuje ako ujmu, ktorá má negatívny dopad na jeho život. Vychádzajúc z tohto pohľadu a pozície sťažovateľa, princípu spravodlivosti a potreby zavŕšenia ochrany základných práv každej oprávnenej osoby, ako aj z konkrétnych okolností tohto prípadu ústavný súd dospel k názoru, že primerané finančné zadosťučinenie vo výške 50 000 Sk (slovom Päťdesiatisíc slovenských korún), ktoré je okresný súd povinný zaplatiť v súlade s výrokom tohto nálezu, je náležitou satisfakciou spojenou s porušením základného práva sťažovateľa.

Podľa § 31a zákona o ústavnom súde a § 151 ods. 1 OSP ústavný súd rozhodol aj o úhrade trov konania sťažovateľa, ktoré mu vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom advokátkou JUDr. I. R. Ústavný súd priznal sťažovateľovi (§ 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde) úhradu trov konania vo výške 8 800 Sk (slovom Osemtisícosemsto slovenských korún) z dôvodu trov jeho zastúpenia.

Ústavný súd priznal právnej zástupkyňi úhradu za dva úkony právnej služby (príprava a prevzatie vecí, písomné vyhotovenie sťažnosti), pričom náhradu za jeden úkon právnej služby jej priznal vo výške 4 270 Sk (základom pre výpočet výšky náhrady za úkon právnej služby bola nominálna mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky v prvom polroku 2002 vo výške 12 811 Sk).

Ďalej ústavný súd priznal právnej zástupkyňi sťažovateľa dvakrát náhradu režijného paušálu po 128 Sk [§ 1 ods. 3, § 13 ods. 8, § 16 ods. 1 písm. a) a c) a § 25 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb].

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 27. augusta 2003